

ועי' צם' כף החיים אור"ח (סי' מ' אור"ד) דאף למאן דס"ל דהכריכה לא חשיבה כסוי כלל ולריך כלי בתוך כלי חוץ מן הכריכה מ"מ בספרים הנדפסים יש להקל ולחשוב הכריכה לכסוי כלי אחד ולכסות עוד בכלי אחר שאינו כליין כיון שיש מקילין בספרים הנדפסים דדי צפירש עליהן סדין בעלמא כמ"ש בלוח ע"ז צסס תשו' סס חיי, וכ"כ הא"ר ובפתחי עולם צסס סידור דרך החיים דצשעת הדחק יש להקל בספרים הנדפסים עכ"ד.

ועי' בפתחי עולם שהביא מדברי פ"ת על אור"ח שהביא מחשו' עמק הלכה (סע"ז) דאם מונחים הספרים במגדל שקורין אלמער' אס המגדל מחזיק מ' סאה בלח אין ספק דהוי מחילה ומותר בלא כלי בתוך כלי ואפי' צס"ת דצעי מחילה, ואפי' אינה מחזקת מ' סאה כל שגובה י"ע ורחבה ד' נ"ל דהוי אהל, ובגובה י' ואינה רחבה ד' מספקא לי' והניח צ"ע.

ועי' צם' אפיקי מגינים על אור"ח (סי' פ"ז) שלמד מדברי הירוש' ברכות פ"ג ה"ל לענין דפים קבועים בכותל שקורין פאליצ"ע דהוי ג"כ רשות צפ"ע כמו חלון ע"ש, אבל מדברי המ"צ בביאור הלכה (ס"ס ר"מ) ה"ל משמע דלא ס"ל הכי. אבל י"ל דזה דוקא אס אין לו דלתות אבל אס יש לו דלתות נראה דלכו"ע הוי רשות לעצמו וא"ל כלי צת"כ. וכן ראיתי אלא אחד מגדולי הדור שהי' צציתו פאליצ"ס עם דלתות ושם היו מונחים הספרים ובהתיבה שהיתה שמה היו מונחים גם הכתבי ידות.

סימן ט"ז

דין ספרים הנדפסים ע"י אפיקורסים ומסיתים.

(א) **כתב** המחבר ציו"ד (סי' רפ"א) דס"ח שכתבו אפיקורס ישרף, ונחלקו גדולי ישראל אס ספרים הנדפסים ע"י אפיקורסים דינם כמו ס"ת, עי' צם' בני חיי למהר"ח אלגאזי ז"ל שהאריך בזה ומוצא צפ"ת, ועי' צצרכי יוסף שכבר הביא מחלוקת זו. ועיין בגליון מהרש"א שליין למש"כ צטו"ז (צס"י רע"א סק"ח) דיש בספרים הנדפסים קדושה כמו הנכתבים וכוונתו בודאי כדעת הסוברים דגם בספרים הנדפסים הדין כן. וצם' בני

וגם ראיתי במשנה ברורה (סי' ר"מ סעי' ו') צצכ"ל ד"ה עד, דגובה י' ל"מ ממג"א סי' (שט"ו סק"ג) וכוונתו בודאי למש"כ המג"א וז"ל והנה נ"ל כו' שמהר"ם עשה ככל לילה מחילה י"ע גובה לפני הספרים משמע אע"פ שהספרים היו עומדים מגולים למעלה מהמחילה כו', א"כ מוכח שאף שהספרים מונחים בגובה מ"מ מחילה צעי. ועי' צם' שנות חיים להגאון מהרש"ק (סי' נ"ד) שהשאל ר"כ להביא רא"י מדברי המג"א להיפך שלא כדבריו צסכ"ח ה"ל והמהרש"ק מיישב דבריו.

והנה במילי דחסידותא (שס) כתב דצימה הוא רשות לעצמו ואנשים שסציב השלחן מג' רוחות הם ג"כ כמו מחילות וכדקיימ"ל גבי שבת שאנשים כמחילה. ולכאורה הוא תמוה דהרי זה מצוה צרמ"א יו"ד (סי' רמ"צ סעי' ח"י) דאם ס"ת על הצימה אין ליצור שצצכ"נ לריכין לעמוד דהספר ברשות אחרת, וצטו"ז שם כתב דה"ה נמי כשהס"ת על שולחן שהוא גובה מ' טפחים ורחב ארבע שגם הוא ברשות צפ"ע וא"ל לעמוד. ואפשר שצטו"ע מיירי רק דא"ל לעמוד וליתן כבוד והוא מדבר שאפי' לישן שינת קבע דיש חשש צזיון אפי"ה מותר. והנה צצו"ת בית יהודה לר"י עייאש ז"ל יו"ד (סי' ח"י) מוצא בצרכ"י נשאל צמטה שיש חלון אלא מרגלותיה מן הלבד אס מותר להניח בחלון ספרי קודש ומסיק וז"ל ה"ר צציו"ד אסור ואע"ג דיש לצד להחיר אס החלון יש לו דפים קבועים אין להקל למעשה עכ"ל, וכ"כ צצו"ת שלמת חיים ח"ד (ע' כ"ו), ותימה שלא העירו כלום מכל ה"ל.

(ו) **ואגב** אדבר צדין לעמוד צקה"ת=דמצוה צצו"ע אור"ח (ס"ס קמ"ו) שני דעות ודעה אחרונה להחמיר, והמ"צ הביא מהפ"ח והגר"א דהעיקר כסברא ראשונה דא"ל לעמוד וכן נהגו, וגם הביא דברי הצ"ח דגם המהר"ם שהחמיר מודה דמדינא שרי אלא דס"ל דראוי להדר ולעמוד, וכ"כ צשערי אפרים על ה"ל קרה"ת דנהגו להקל. אך יש לעורר היכא דרוב הליצור יושבים אס יחידים יכולים לעמוד אס אין צו משום יוהרא. ומלאתי צצו"ח צפהש"ד (מע' צ' סי' כ"ט) שהביא שכבר עמד בזה צם' פתח הדציר על אור"ח ומפלפל בזה ומסיק דאף דאין צו משום יוהרא מ"מ כיון דרצינו מהרצ"ו צשער הכוונות כתב דרצינו האר"י ז"ל הי' יושב ע"כ בודאי הכי אית לן למינקט ואינו רשאי לעמוד. אבל הצד"ח העיר עליו וכתב דאין קפידא בזה צמה שאדם רואה לכבוד שמים ולכבוד התורה. וכן כתב צם' לקט הקמח החדש אור"ח (סי' קמ"ו) דאין חשש.

יונה על ה' ס"ת לענין חומשין שנדפסו ע"י הקראים אי צעי שריפה ומאד לקולא גם מטעם דדפוס לא מיקרי כתב, ועי' בתשו' מהר"ם שיק או"ח (סי' ס"ו) שמפלפל בדבריו, ועי' צם' תפארת ארי' על ה' תפילין שמפלפל ג"כ בדבריו ולצדוק הסכים עמו. ובאמת זכו לכיון לדברי תשו' הרדב"ז ח"צ (סי' תשע"ד) צם"ת שכתבו אחד מהקראים דלא ישרף דלא נקראו מינין לענין זה והטעם אשר אמרו ס"ת שכתבו מין ישרף לא שייך דכו כלל ומי ששורף אותה עובר משום לא תעשון כן אלא טעון גניזה ואסור לקרות בו בליצור ומוצא צפ"ת.

ועי' צד"ח צפהש"ד מע' הד' (כלל ל"ח) שהי' פלוגתא בין חכמי הספרדים צספרי תנ"ך שנדפסו בלאנדאן ע"י כת המסיתים (מיסיונערען) הללו אוסרים והללו מתירים. וצפ"ח הביא מתשובה מאהבה צס"ת שכתבו אחד מכת ש"ל שר"י דעטון שריפה, ועי' צם' סת"ס להגאון מהרש"ק ז"ל (סי' מ"צ) לענין תנ"ך שהדפיסו הכומרים בלאנדאן וצס"י ו' לענין ספרים מכת ש"ל וכתב דעטון גניזה. ובערה"ש יו"ד (סי' רפ"א סעי' ו') הביא פלוגתא זו וכתב דודאי לסת"ס פסולין אבל צהדפס ספרים אין שום חשש.

ועי' צם' שלחן מלכים שעל קנש"ע (דע"ג) שחנ"ך של המסיתים (מיסיונערין) אסור לשהותם צצית ישראל וכל זמן שהם צצית אסור לספר צד"ח כי הם ע"ז ממש וטעונים שריפה וי"א גניזה. ועי' צדק מ"ג ע"א המקור לזה מתשו' דברי חיים ח"צ יו"ד (סי' ס') ותשו' מהר"ם ש"ק (שם) והעיר ע"ד השד"ח הנ"ל, וכן כבר העיר הגאון מוה"ר חיים ישכר גראס ז"ל את צעל השד"ח עי' מע' הס' (כלל ז'). ובאמת הד"ח ומהר"ם ש"ק לאו בחדא מילתא מיירי דהד"ח מיירי מספר מירם של משה דעסויער והמהר"ם ש"ק מיירי צספרי תנ"ך של המסיתים דמיירי השד"ח. ועי' צמכ"ע תל תלפיות משנת תר"ע סי' ל"ו באריכות אודות ספרים הנדפסים ע"י כומרי עכו"ם וגמכרים בזול וכפי שאומרים המפילים כוונתם להפיץ חורב ד', ומסיק לקולא אם אין צהם שום שינוי רק צעל נפש ירחיק מהם. וצס"י ק"ז העיר חכם א' מהגה"ק ר' הלל מקאלמי ז"ל שאסר לקרות צהם וכן הוא שם צס"י קכ"ע. ועי' צשו"ת אגרות משה יו"ד (סי' קל"ז) לענין תנ"ך עם פירוש מהמיסיונערען אע"פ שנמצא מהם פירוש נכונים יש לשורפם ע"ש.

צ) והיות שדברי מרן הדברי חיים הם סתומים ובלתי מובנים ע"כ אביא צזה דבריו

במילואם. וז"ל, שאלה צעסק הספר מאפיקורם שהעתיק מלת הגיון עם פירוש מר' מה לעשות צו, והשיב דעטון שריפה כמ"ש הר"מ צפ"י מיסוה"ת אבל אפיקורם ישראל וכו' ומאז לשרפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם, והרשעים האלה ראוי שלא ליהנות ממעשיהם וגם אין לחלק בין ס"ת לשארי ספרים שלהם הא אדרבא מצוה צם' שצשאר ספרים שלהם כ"ע מודים שנשרפין ולכן צודאי ראוי לשריפה, אך כמדומה לי ששמעתי מאדמו"ח זל"ה מעשה כזה צא לידו ולזה לגמו צכ"ח חדש על צה"ק וטעמו לא ידעתי והצוה יצחר, עכ"ד. והמהר"ם שיק צסוף התשובה שם כתב דהטעם של הצורך טעם הוא לפי"ד הראצ"ד דאיכא למימר דאינו מין לפעמים ומספיקא אין רשאים לאצדס אלא לגזס, וכן הסכים עמו גם הוא, והוא ג"כ מטעם דהי' מסופק באפיקורסותו של הרמ"ד כמו שכתב בתשו' שנדפסו צלקוטי שו"ת חת"ס הנזכר לקמן.

ובראשית מוכרח אני להאכיר שספר מלת הגיון הוא למאור עינינו הרמב"ם ז"ל, ומשה (דעסויער) מענדלזאהן עשה עליו פירוש והשאלה צד"ח היא מגומגם וכוונתו הוא כך, צעסק הספר מלת הגיון עם פירוש מאפיקורם מ"ד [וצדפוס כתוב מר', וכן תיקן טעות זה בצכירה לחיים שצסו"ם מקור חיים (אות ת"ג)] מה לעשות צו, ועל זה השיב דדיוו צשריפה כיון שצבר צימיו נתגלה קלונו צרבים כי הוא אצי אצות הטומאה של ההשכלה הצרלנית וכל יולאי חללי המירו דחס ר"ל ושפיר חרץ עלינו רצינו הגדול את משפטו ודנו לשריפה, אבל צימי חמיו הצורך טעם ז"ל הי' עדיין מסוכה היראה על פניו כדי ללוד נפשות טבורות להשכיחם תורתך ולהעצירם מחוקי רלונך וזה הוא הסיבה אשר גדולי ישראל צימיו נלכדו ולא עמדו על דעתו הנכונה ואפילו קנאי צן קנאי הגאון יעצ"ץ ז"ל נתן מקום לאגרתו צשאלית יעצ"ץ ח"צ (סי' קנ"ה) ועוד גדולים כמצוה צשד"ח פהש"ד מע' הא' (כלל ס"ד) שהגאון מהרש"ם ז"ל עורר את השד"ח מדוע הדפים את דברי הגאון צעל זכר יבוסף ז"ל שעירצ פסול צקודש והביא את דברי הביאור, והביא מדברי עליות אליהו איך נתגלה קלונו כי רוח מינות היתה צקרב, עי"ש. וכבר נודע שהגאון צעל הפלחה ז"ל אסר לעיין צספריו כמצוה צכמה ספרים וכן נהג עלמו תלמידו הגדול החת"ס להחזיקו לאפיקורם עי' ליקוטי שו"ת חת"ס הנמ"ח (סי' פ"צ) מתלמידו הגאון מהר"ם ש"ק ז"ל ובאמת מה שהביא הזכ"י צשד"ח דברי הביאור וגם כבר הביאו צזכ"י צרכות דף כ"ח על מנעו צניך

הי' מודה במקל'ת ולבסוף נעשה כופר הכל. ועי' בזה בשו"ת לבושי מרדכי מד"ת יו"ד (סי' קכ"ה חו"צ) שמלמד זכות על ימים הקדמונים שהיו קוראים בזה שלא היה שכיח פירושי הראשונים והם הביאו אותן ע"כ הי' גם מהגדולים שעיינו בזה משא"כ בזה"י בודאי שומר נפשו ירחק מהם. ועי' בתשו' מהר"ם שיק באו"ח שם בסופו בשולי התשובה שכתב שספרי התנ"ך שציירו ותרגמו החדשים שיש בזה חשש כפירה ואין לקרותם, וכנראה חזר ממה שכתב בליקוטי חת"ם הנ"ל מטעם שאח"כ נתגלה קלונס.

סימן י"ז

אם מותר להוציא מארץ ישראל ספרים הנדפסים שמה.

(א) **בירושלמי** פ"ג דסנהדרין (ה"ט) אמרינן כתב ר' לעזר לירתי ספרים שזכתה בהן ארץ ישראל אין מוציאין אותם לחו"ל כו' אם כתב על מנת להוציא מוציא, ופי' הפנ"מ דהנפטר הניח ספרים וכתב ר' לעזר לירתי ידידי דהוא ר' יאשיה וצחון לארץ היה דאין לך להוציא הספרים מכאן לפי שהספרים שזכתה בהן ארץ ישראל אין מוציאין אותן לחו"ל.

והנה דברי הירושלמי הללו לא הוצאו בפוסקים רק צם' העיטור אגב גרר' כמ"ש צם' פאת השלחן (סי' צ' בצית ישראל אות ל'), אך מש"כ שם שהוצא גם צם' כפתור ופרת, לא מלאתי שם.

ובתשו' הלכות קטנות ח"צ (סי' קפ"ז) נסתפק בכוונת הירושלמי במש"כ ספרים שזכתה להם הכוונה שנכתבו בתוכה או שהוצאו מן החוץ, שאם הכוונה שזכתה היינו שנכתבו א"כ כל ספרי דפוס הוצאו מחוץ ויהא מותר, ואם הכוונה שזכתה ר"ל אפילו הוצאו לתוכה ע"מ להשתקע יבא אסור, והדעת נוטה לזה, אלא דאיכא לספקי חי ספרים דקאמר צירוש' דוקא ס"ת דבימיכם לא הי' שום תורה שצ"פ כתובה, אלא שכבר כחצו הפוסקים שצומן הזה מאחר שכתובים יש להם דין ס"ת, מיהו דוקא בגמרות ומדרשים שבהם דברי חז"ל אבל שאר פוסקים ומפורשים נראה לומר שאינן בכלל זה עכתו"ד. ועל זה כתב צנו הגאון ז"ל אמר המנו"ח שדקו דברי חז"ל לולי שיש

מהגיון, וכתב עי' בהקדמת רמ"ד למלת הגיון, והוא כשגגה היוולדת מפי השליט האין גאון עולם ימי כמוהו נלחם בעוז יחד עם חמיו הגאון ר' מרדכי יפה ז"ל נגד המשכילים הארורים, וגם עוד הוכפל את שגגתי במה שרצה לתרץ את דבריו בשד"ח שם שגם הגאון צעל עטרת ראש עמ"ס צרכות דף כ' מציא אותו, וגם שהציאור על ויקרא אינו שלו רק מתלמידו החכם ר"ה וייזל, וכל דבריו תמוהים וכל התנוללותיו הוא רק משום דרכו של אדם להחזיק את דבריו וצפרט מש"כ שהציאור על ויקרא אינו ממנו אלא של חכם להרע וויזל וצאמת האחרון עוד יותר גרוע מן הראשון שעוד מלא אשה זונה הי' לו ויאלץ צעזות מלא נגד גדולי ישראל האמיתיים מפני שלא ראו להסכים על דרכיו המקולקלים וכבר הכה על קדקדו הגאון ר' אליהו מאיר פייווילזאהן ז"ל מקופישאק צספרו הנפלא נלח ישראל.

ובאמת אינו צרור דמה שהציא העטרת ראש צרכות (דף כ') דקאי על אותו האיש, ולזה העירנו ידידי הרב הגאון מוה"ר צנליון קאהן הי"ו הרב מסענפער שיכול להיות שכוונתו על אדם גדול אשר איתן מושבו הי' צאמשערדס ושמו כשמו והוא צעל מחצר ס' זכרון משה שדפס צאמשערדס שנת תקכ"ה לר' משה דעסויער ז"ל, וצעל מחצר ס' עטרת ראש הי' אז ג"כ צאמשערדס צעת הדפסת ספרו שמה צשנת תקכ"ו.

(ג) **ואסיים** בדברי מהרש"ק בשו"ת האלף לך שלמה יו"ד (סי' רנ"ז) תשובה ארוכה אודות אנשים ששרפו את ספריו של משה דעסויער וכתב אם אמנם השריפה הי' אפשר למותר ע"פ הדין אך אין להאשימם בזה, וכתב צאמלע ועוד לאו וראו מי המה תלמידיו וכל העוסקים צחיצוריו כולם רשעים וכל השוגה צחיצוריו לא יחכם ואין אוחזין צחיצוריו רק הקלים שצקלים העוצרים על כל התורה וכל ירא שמים צורה ממנו כצורה מן הנחש ועקרב הא חדא והשנית הנה אני לא עיינתי בדבריו מעולם ולא ידעתי שמן פסול אך את זה ידעתי כי הרע לעשות אשר תרגם את התנ"ך על לשון אשכנז אשר לא כדת והנה חטא והחטיא את הרבים כי מזה פשתה המספחת להתפלל צלשון אשכנז וחטא הרבים תלוי בו, ע"ש.

ועי' שו"ת מהרש"ג ח"צ (סי' קט"ז) שכתב ג"כ לגנוז ספרי רמ"ד, אך מש"כ שלא נוכל להחליט שהוא אפיקורס תמוה שלא ידע כלל מהפולמס והשם רע אשר יאל עליו עוד צחי הרשע ונודע מלינת הגאון מוה"ר לצי צרלין ז"ל שמקודם